

Nr 7.

Av herr Senander m. fl., om införande av fem dagars arbetsvecka.

Arbetsdagens och arbetsveckans längd har sedan många år tillbaka inte undergått någon allmän förkortning för arbetarna i Sverige. Detta måste anses anmärkningsvärt med hänsyn till att många industriländer redan före kriget genomförde 40-timmarsvecka och till den serie av vägande skäl som tala för en förkortning av arbetstiden.

Arbetsintensiteten har stegrats oavbrutet. Företagen pressa arbetskraften till det yttersta. Praktiskt taget varje arbetare med mångårig erfarenhet kan intyga, att det inte minst under de senaste åren ägt rum en påtaglig intensifiering av arbetstakten. Rationaliseringen har tvingat arbetarna att öka sina ackord för att kunna hålla förtjänstnivån. Inom allt flera företag använda sig arbetsköparna av tidsstudier för att pressa ut så mycket som möjligt av arbetarna till så låg betalning som möjligt. Därtill kommer att stegrade levnadskostnader driva arbetarna till ökad arbetsintensitet för att kompensera sig för dyrtiden.

Den ökade arbetsintensiteten med dess förslitning av de arbetande människorna talar för arbetstidsförkortning.

Kommerskollegium har nyligen framlagt en preliminär beräkning av den industriella produktionsvolymen under år 1948. De utförda beräkningarna kunna för den senaste tioårsperioden sammanfattas i följande indexserie.

Industriproduktionens volym (1935 = 100).

1938	123
1939	134
1940	123
1941	120
1942	127
1943	133
1944	140
1945	138
1946	167
1947	172
(1948	182)

I jämförelse med sista förkrigsåret 1938 hade alltså den svenska industriproduktionens volym år 1948 ökat med 48 procent. Under de första krigs-

åren gick produktionen inom den svenska industrin något tillbaka. Stegningen från 1941 till 1948 är därför ännu starkare eller 52 procent. Under år 1949 har industriproduktionen av allt att döma fortsatt att öka.

Av största intresse är utvecklingen av arbetsproduktiviteten såsom den mätes i produktionsresultatet per arbetstimme. Enligt av konjunkturinstitutet för något år sedan publicerade uppgifter skulle produktionsresultatet per arbetstimme inom industrien år 1947 ligga 10 procent högre än 1939. Denna siffra måste emellertid ses mot bakgrunden av att arbetsproduktiviteten av flera orsaker nedgick under krigsåren.

Från 1945 till 1946 steg arbetsproduktiviteten inom industrien med 6 procent och från 1946 till 1947 med 3—4 procent. Även under 1948 uppgick produktivitetstökningen till 3—4 procent, i den mån det nu är möjligt att beräkna den på grundval av kommerskollegiets siffror. Industriproduktionen ökade nämligen med 6 procent och antalet arbetade timmar med 2—3 procent.

För 1949 finnas ännu inga säkra uppgifter. Enligt en bedömning av statssekreteraren Rickard Sterner i Morgon-Tidningen (21 december 1949) »finns skäl att anta, att utvecklingen fortsätter i ungefär samma takt — detta så mycket mer som t. ex. överrörligheten fortsätter att sakta minska». Även under 1949 skulle man alltså kunna räkna med en produktivitetstegring av 3—4 procent.

Enligt de officiella uppgifterna ligger alltså nu arbetsproduktiviteten inom industrien närmare 20 procent högre än före kriget. Denna procentsiffra överskattar säkerligen inte de ökade insatser som industriarbetarna nu göra i produktionsprocessen. En kraftig intensifiering av arbetsprocessen har ägt rum, som innebär att arbetarna tvingas ge ut mera av muskler och nerver än tidigare.

Den ökade produktionen och arbetsproduktiviteten är ett vägande skäl för att arbetarna bland annat genom arbetstidsförkortning skola erhålla mera i utbyte mot sin arbetsinsats.

Ett ytterligare skäl för en förkortning av arbetstiden utgör det faktum, att arbetarna i dag i många fall ha betydligt mindre tid över för vila, kulturell verksamhet, utbildning och förströelse än vad fallet var för ett tiotal år sedan. Detta sammanhänger med att resan till och från arbetsplatserna numera för en stor del av arbetarna kräver synnerligen lång tid. I en stad som Stockholm ha bostadsbristen och de bristfälliga kommunikationerna lett därhän, att en restid på två timmar per dag inte är något ovanligt. Men också på mindre orter byggas inte längre bostäderna i omedelbar närhet av industrierna, vilket innebär att arbetaren måste lämna sitt hem tidigare och återvänder senare än vad tidigare var fallet. För de större städernas vidkommande kan utan vidare sägas, att resorna till och från arbetsplatsen slita minst lika mycket på människorna som en motsvarande förlängning av arbetstiden skulle göra.

Vi anse sålunda, att en förkortning av arbetstiden inte endast är möjlig att genomföra, utan också är direkt erforderlig.

Vid ett val mellan en förkortning av arbetsdagen och en förkortning av arbetsveckan förefaller oss det sistnämnda vara att föredraga. Opinionen bland fackföreningsfolket talar också för detta alternativ.

Redan nu har ett litet steg tagits i riktning mot 40-timmarsveckan. Även den pågående utredningen om arbetstiden har ju att hefatta sig med samma problem. Att nu genomföra en mera ingående utredning av problemet synes överflödigt. De invändningar, som kunna resas, äro desamma som rests mot 8-timmarsdagen, invändningar som desavuerats av erfarenheterna själva. Att behovet av en förkortad arbetsvecka föreligger, är fullt klart, liksom att den ökade produktiviteten per arbetare skapar förutsättningar därför.

Det handlar sålunda icke om ett produktionstekniskt invecklat problem utan om ett *politiskt* ståndpunktstagande.

Självfallet måste en sådan förkortning av arbetstiden kombineras med en lönekomensation.

Ett skyndsamt genomförande av femdagarsveckan skulle slutligen underlätta sysselsättningsproblemet i den »överproduktionskris», som nu uppenbarligen är på väg.

Vi anse sålunda, att frågan är mogen för ett avgörande, ju förr desto bättre.

Med hänsyn till vad som anförts hemställes,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om skyndsamt förslag till sådan lagändring, som innebär, att lördagen blir fredag och att alltså arbetsveckan skall bestå av fem dagar.

Stockholm i januari 1950.

K. Senander.

G. Dahlgren.

H. Hagberg.